

Opinie

Differentiëren in het onderwijs: een pleidooi voor aandacht voor de ongelijkheid van leerkrachten

Lisa Reinders, Patricia Masman

Samenvatting

Academisch opgeleide leerkrachten verlaten het basisonderwijs relatief vaak, ondanks hun waardevolle bijdrage aan de onderwijskwaliteit. Deze leerkrachten komen via diverse routes het onderwijs in, waaronder academische lerarenopleidingen en zij-instroom en brengen uiteenlopende competenties mee. De Beroepsvereniging voor Academici in het Basisonderwijs (BAB) pleit daarom voor erkende ongelijkheid: meer erkenning en benutting van hun aanvullende vaardigheden door bewuste positionering binnen het onderwijsteam. Het onderwijs kent vooral verticale loopbaanpaden, terwijl academische leerkrachten juist baat hebben bij horizontale ontwikkeling: combinatiefuncties waarin zij hun expertise breder kunnen inzetten. Het ontbreken van passende loopbaanmogelijkheden leidt tot uitstroom en gemiste kansen voor schoolontwikkeling. Academische lerarenopleidingen spelen een cruciale rol in het voorbereiden van studenten op deze diversiteit aan rollen. Door samenwerking met stagescholen en beroepsverenigingen zoals de BAB, kunnen opleidingen bijdragen aan bewustwording en normalisering van loopbaanvariatie. Instrumenten zoals het Aanvullend Takenpalet en het Beroepsbeeld van de academische leraar ondersteunen dit proces. Schoolleiders en onderwijsteams worden opgeroepen om ongelijkheid te erkennen, oog te hebben voor horizontale loopbaanontwikkeling en leerkrachten bewust te positioneren binnen de organisatie. Dit vergroot werkgeluk, versterkt de onderwijskwaliteit en draagt bij aan het behoud van deze beroepsgroep. De oproep aan opleidingen, scholen en beleidsmakers is daarom: benut de waardevolle kwaliteiten van academische leerkrachten en organiseer het onderwijs zodanig dat zij in hun kracht staan.

Van opleiding tot onderwijsteam: zet academische leerkrachten in hun kracht

De Beroepsvereniging voor Academici in het Basisonderwijs (BAB) maakt zich al jarenlang sterk voor de positie van de groeiende beroepsgroep van academische leerkrachten in het basisonderwijs. De praktijk laat zien dat relatief veel academisch opgeleide leerkrachten de klas weer verlaten. Onderzoek door Arbeidsmarktplatform PO (Coenen et al., 2021) wijst uit dat 28% van de bevroegde academisch opgeleide leerkrachten op het moment van het

onderzoek niet meer werkzaam is in het primair onderwijs. Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat dit percentage gedaald is. Dit zijn confronterende cijfers en de BAB vindt dat het onderwijsveld zich hier bewust van moet zijn. Met andere woorden: er moet iets gebeuren om te voorkomen dat een groeiende groep leerkrachten binnen afzienbare tijd het klaslokaal ook weer verlaten heeft. Sinds 2008 is er in Nederland de mogelijkheid om via een academische opleiding opgeleid te worden tot leerkracht basisonderwijs. Dat jaar startte de eerste academische lerarenopleiding in Utrecht. Deze opleiding is een combinatie van een lerarenopleiding en een universitaire bachelor. Inmiddels zijn er door het land heen meerdere academische lerarenopleidingen in verschillende varianten vormgegeven. Daarnaast komt ook via de zij-instroomroute een toenemend aantal academisch opgeleide leerkrachten het basisonderwijs binnen. Deze leerkrachten hebben een heel diverse opleidingsachtergrond. Zij hebben echter de overstap gemaakt naar het onderwijs en hebben hun lesbevoegdheid gehaald via een lerarenopleiding.

Deze professionals binnen onderwijsteams zijn allemaal anders en ieder heeft zijn eigen vaardigheden en voorkeuren. Daarnaast hebben leraren vanuit hun opleiding en ervaring ieder uiteenlopende vaardigheden meegekregen en opgebouwd. Erkende ongelijkheid gaat om het erkennen van verschillen en de diversiteit in vaardigheden tussen professionals, in dit geval binnen onderwijsteams. Aandacht voor deze ongelijkheid en optimale benutting van vaardigheden van leerkrachten binnen een onderwijsorganisatie is in meerdere opzichten van niet te onderschatten belang, met name voor het behoud van academische leerkrachten binnen het onderwijsveld.

De achtergrond van de leerkracht kan dus heel divers zijn, maar wat academische leerkrachten bindt, zijn vaardigheden zoals een meer onderzoeksmatige houding, een analytische blik en toepassing van zelfreflectie. Dit betekent dat een academische leerkracht naast lesgevende taken, ook op een andere wijze van waarde kan zijn voor het onderwijs. Het is echter niet altijd makkelijk voor academische leerkrachten om deze vaardigheden in te zetten binnen de school. Loopbaanpaden binnen het onderwijs zijn veelal verticaal ingericht; de professional klimt binnen de organisatie op in de ladder van functies, wat doorgaans leidt tot meer verantwoordelijkheden, een hogere functietitel en een beter salaris. Horizontaal ingerichte loopbaanpaden, waarin de focus meer ligt op het verbreden van vaardigheden of het toepassen van vaardigheden in een andere rol van hetzelfde niveau, zijn echter passender bij de behoeften van academische leerkrachten (Coenen et al., 2021). Deze laatstgenoemde zijn echter nog niet vanzelfsprekend, vaak ook door gebrek aan kennis over de academische beroepsgroep en diens aanvullende vaardigheden. Horizontale loopbaanontwikkeling, oftewel een combinatiefunctie tussen

groepsleerkracht en een aanvullende functie binnen het onderwijs, wordt in het eerder genoemde onderzoek veel genoemd als aantrekkelijk alternatief. De beroepsgroep geeft aan dat zij vooral behoefte hebben aan uitdagende taken en een functie passend bij de vooropleiding. Over eigen ontwikkelmogelijkheden beschikken, vertoont de sterkste samenhang met het werkgeluk van leraren (Bijlsma & Keyser, 2022). Uitdaging en ontwikkeling zijn de sleutelwoorden in deze.

Het behoud van de beroepsgroep academische leerkrachten is om meerdere redenen van belang. In de eerste plaats is er momenteel sprake van een tekort aan leraren en in die zin is het altijd een verlies als een stevig opgeleide leerkracht de klas verlaat. Zeker als het verlaten van de klas niet per se komt door de leerkrachttaken zelf, maar vooral door het ontbreken van de benodigde erkenning voor de ruimere expertise. Gericht inzet van expertise die wellicht wel gefaciliteerd had kunnen worden, maar waar onvoldoende aandacht voor is geweest. Daarnaast kunnen academische leerkrachten door aanvullende vaardigheden stevig bijdragen aan de onderwijskwaliteit. Ze gebruiken de onderzoekende en analyserende houding bij het ontwerpen en organiseren van hun eigen onderwijs, maar deze vaardigheden kunnen zeker ook een positieve bijdrage leveren aan ontwikkelingen in het team en de schoolorganisatie. Om deze groep en haar kwaliteiten te behouden, is dus meer nodig dan het enkel bieden van een groep aan wie ze kunnen lesgeven. Maar hoe kan dit gerealiseerd worden in de praktijk? Het is van groot belang om te differentiëren tussen leerkrachten, om te kijken naar afzonderlijke vaardigheden en behoeftes en om hierop in te spelen. Door het erkennen van de ongelijkheid van leerkrachten en door hen bewust te positioneren binnen de onderwijsorganisatie, behoud je niet alleen leerkrachten binnen het schoolteam, maar je zet ze ook echt in hun kracht. Deze ontwikkeling heeft alles te maken met bewustzijn creëren bij schoolleiders, bewustzijn binnen onderwijsteams, verandering op gang brengen én anders durven te organiseren in de school.

De start voor het erkennen van ongelijkheid binnen onderwijsteams start al bij de academische lerarenopleidingen. De lerarenopleiding staat aan de basis van leerkrachtcarrières en vervult een belangrijke rol in het klaarstomen van onderwijsprofessionals om taken en functies binnen het onderwijs goed uit te kunnen voeren. Het is de aangewezen plek voor kennisdeling over de mogelijkheden van loopbaanpaden voor leerkrachten. Er zijn verschillende instrumenten ontworpen om de loopbaanpaden in kaart te brengen: het *Aanvullend takenpalet* bijvoorbeeld (BAB, PO-raad, Universiteit Utrecht, AOLB) of

het *Beroepsbeeld van de academische leraar* (Universiteiten van Nederland, 2025). Dit zijn instrumenten om het gesprek te starten in de onderwijspraktijk; met collega's of met de schoolleider. Studenten dienen tijdens de opleiding vaardigheden te verwerven om dit te kunnen realiseren. Sociale vaardigheden die bijdragen aan het verbreden van de eigen positie en invloed, aansluitend bij de praktijk waarin de uiteindelijk afgestudeerde studenten zich bevinden; denk aan passende communicatie- en samenwerkingsvaardigheden.

In de gesprekken met verschillende academische opleidingen, bemerkt de BAB een groei in het aanbieden van kennis en vaardigheden op dit terrein. Dit gebeurt echter nog niet structureel in elke opleiding. De veranderende arbeidsmarkt vraagt niet alleen het vermogen tot anders organiseren van het werkveld, maar hier ligt ook een kans voor de verbinding van opleidingen met stagescholen. Dat start met de vraag: heeft de stageschool zelf een visie gecreëerd op de diverse rollen die een academische leerkracht uiteindelijk binnen het onderwijs kan vervullen en hoe de plek in het onderwijsteam eruit ziet? Wanneer alle lerarenopleidingen deze brug zouden slaan, beginnend bij stagescholen, draagt deze benadering bij aan normalisering van diversiteit in loopbaanpaden van leerkrachten. Dat vraagt om het structureel agenderen van dit thema in de afstemming tussen opleiding en stageschool.

De lerarenopleider heeft een spilfunctie binnen het netwerk van aankomende professionals, scholen en stichtingen. De opleider heeft contact met de student, met de scholen en heeft toegang tot een netwerk aan kennis binnen en buiten de hogeschool/universiteit. In de samenwerking met opleidingsscholen en stichtingen dienen de mogelijkheden die de aanvullende vaardigheden van de student bieden, onderwerp van gesprek te zijn. Het herhaaldelijk bespreken van de diverse loopbaanpaden draagt bij aan bewustwording van de mogelijkheden, als ook aan het voorbereiden van de student op het werkveld. De noodzaak hiervan werd ook gevoeld binnen de opleiding tot Academisch Leerkracht Primair Onderwijs (ALPO) in Utrecht. Zij hebben op dit onderwerp actie ondernomen en een praatplaat ontwikkeld om beelden te creëren bij het te voeren gesprek (Albon & De Regt, 2024, p. 90-100).

Tot slot is het aan te bevelen om als opleiding en opleidingsschool samen te werken met een beroepsvereniging zoals de BAB, welke zicht heeft op verschillende actieve netwerken van academische leerkrachten in Nederland. Deze netwerken bevatten waardevolle verhalen uit de praktijk waar studenten kennis mee kunnen maken, vragen kunnen stellen en professionele contacten kunnen verkennen. Anderzijds kan een beroepsvereniging of netwerk onder

andere waardevolle contacten aan de opleiding leveren, welke benut kunnen worden in het aanbod van het curriculum.

Kortom, geef leerkrachten in spe voldoende bagage mee om goed voorbereid te zijn en om hun eigen pad te kunnen gaan bewandelen. Benadruk enerzijds vanuit de opleiding, bij scholen en stichtingen, het belang van de individuele professionele kwaliteiten van iedere leerkracht en pleit voor ruimte om deze kwaliteiten in te kunnen zetten. Anderzijds dient een school die kiest voor een academisch opgeleide leerkracht, de mogelijkheid te bieden om de kwaliteiten van deze leerkracht ten volle te benutten: in het belang van de leerkracht, maar ook in het belang van de schoolontwikkeling en de onderwijskwaliteit die ten goede komt aan de leerlingen. Daarom bij deze de oproep aan alle academische lerarenopleidingen, (stage)scholen en beleidsmakers: benut de aanvullende vaardigheden die een academische leerkracht mee het onderwijs in brengt, erken die ongelijkheid en zorg voor een doordachte positionering van de beroepsgroep binnen het onderwijsteam.

Auteurs

Lisa Reinders studeerde aan de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO) en rondde later de master Onderwijswetenschappen af. Ze werkt als adjunct-directrice in het speciaal basisonderwijs en richtte een regionaal netwerk op voor academische leerkrachten in Zuid-Limburg. Lisa Reinders was bestuurslid van de BAB, de Beroepsvereniging voor Academics in het Basisonderwijs (Nederland).

l.reinders@mosalira.nl

Patricia Masman heeft een juridische achtergrond en maakte later de overstap naar het primair onderwijs. Ze werkt als leerkracht in het nieuwkomersonderwijs in Almere. Patricia Masman was bestuurslid van de BAB, de Beroepsvereniging voor Academics in het Basisonderwijs (Nederland).

Referenties

Albon, Z., & De Regt, A. (2024). Hoe positioneren we samen een academische leerkracht in het basisonderwijs? *Tijdschrift Voor Lerarenopleiders*, 45(4), 90-100.

BAB. (z.d.). *Aanvullend takenpalet*. Geraadpleegd op 16 juni 2025, van <https://www.bab.nl/inspiratie/aanvullende-taken>

Bijlsma, H. J. E., & Keyser, M. (2022). *Erken de ongelijkheid: De kracht van diversiteit in onderwijsteams* (2e, herziene druk). Pica.

Coenen, J., Ferket, R., Nieuwenhuis, L., Wagemakers, S., & Waijers, N. (2021) *De positie van academische opgeleide leerkrachten in het primair onderwijs: inzet, benutting, waardering en loopbaanmogelijkheden*. 's-Hertogenbosch: ECBO.

Universiteiten van Nederland (2025). *Beroepsbeeld van de academische leraar*.

Geraadpleegd op 16 juni 2025, van

<https://universitaireaanpaklerarentekort.nl/wp-content/uploads/2025/02/Beroepsbeeld-van-de-academische-leraar.pdf>